

Тема 1. Сутність судово- бухгалтерської експертизи та її теоретичні основи

1.1.Поняття судово-бухгалтерської експертизи

1.2.Предмет, об'єкт та метод судово-бухгалтерської експертизи

1.3.Завдання та функції судово-бухгалтерської експертизи

1.1.Поняття судово-бухгалтерської експертизи

На стадії досудового розслідування та судового розгляду важлива роль належить науковим методам збору доказів. Одним з таких методів, що застосовується у процесі розслідування або судового розгляду справ про розкрадання та привласнення майна, інші корисливі господарські злочини, є судово-бухгалтерська експертиза. Судово-бухгалтерська експертиза належить до найпоширеніших видів судових експертиз. її застосовують при розслідуванні та розгляді кримінальних і цивільних справ, коли виникають питання, для розв'язання яких необхідні спеціальні знання з бухгалтерського обліку та аналізу фінансово-господарської діяльності підприємства. Судово-бухгалтерська експертиза на стадіях провадження дізнання, досудового слідства і судового розгляду складається з дослідження матеріалів справи фахівцем-бухгалтером і надання, у відповідності до його спеціальних знань, висновку за поставленими питаннями, що відносяться до господарської діяльності і знайшли своє відображення в бухгалтерському обліку.

судова експертиза - це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, досудового слідства чи суду.

Правовою основою призначення і проведення судових експертиз є Закон України "Про судову експертизу", Кримінально-процесуальний Судово-бухгалтерська експертиза характеризується процесуально-правовим і фінансово-господарським змістом

Процесуально-правовий зміст судово-бухгалтерської експертизи -це система правил, встановлених чинним кримінально-процесуальним, цивільно-процесуальним законодавством та Законом України "Про судову експертизу", які регулюють порядок її призначення та проведення, права і обов'язки експерта-бухгалтера, а також інших учасників процесу у зв'язку з проведенням експертизи

Фінансово-господарський зміст судово-бухгалтерської експертизи — полягає в реалізації нею знань з бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності, у специфіці предмета та методів дослідження. Ці особливості виділяють її у самостійний вид судової експертизи

Судово-бухгалтерська експертиза характеризується процесуально-правовим і фінансово-господарським змістом

Процесуально-правовий зміст судово-бухгалтерської експертизи- це система правил, встановлених чинним кримінально-процесуальним, цивільно-процесуальним законодавством та Законом України "Про судову експертизу", які регулюють порядок її призначення та проведення, права і обов'язки експерта-бухгалтера, а також інших учасників процесу у зв'язку з проведенням експертизи

Фінансово-господарський зміст судово-бухгалтерської експертизи полягає в реалізації нею знань з бухгалтерського обліку та аналізу господарської діяльності, у специфіці предмета та методів дослідження. Ці особливості виділяють її у самостійний вид судової експертизи.

1.2.Предмет, об'єкт та метод судово-бухгалтерської експертизи

Предмет судово-бухгалтерської експертизи-становлять відображенів бухгалтерських документах і облікових регістрах господарські операції, які є об'єктом судового розгляду і щодо яких експерт-бухгалтер дає висновок на поставлені перед ним на дозвіл питання слідчим, прокурором, судом

До предмету судово-бухгалтерської експертизи відносяться явища, що характеризуються сукупністю таких ознак:

- а) вони пов'язані з господарською діяльністю;
- б) вони знайшли відображення в бухгалтерському обліку;
- в) їх межі визначаються питаннями, поставленими слідчим (судом);
- г) наявністю висновку, зробленого фахівцем в області бухгалтерського обліку.

Об'єкт судово-бухгалтерської експертизи- відповідають закону джерела відомостей і носії інформації, що надаються експерту і піддаються дослідженню для встановлення обставин, що входять в предмет даної експертизи

Об'єкти можуть бути класифіковані на загальні та спеціальні.

До **загальних об'єктів** дослідження експерта-бухгалтера відносяться: первинні і зведені бухгалтерські документи; матеріали інвентаризації; документи бухгалтерського оформлення (бухгалтерські проводки, накопичувальні відомості); записи в регістрах аналітичного і синтетичного обліків; записи оперативного і неофіційного обліків.

Спеціальними об'єктами дослідження можуть виступати: акти документальної ревізії; висновки експертів в інших областях знань; протоколи вилучення документів і постанови про прилучення їх до справи; протоколи інших процесуальних дій (допитів, очних ставок, обшуків та виїмок), організаційно-розпорядчі документи (накази, внутрішні інструкції і положення, документи справочнотехнічного характеру (ставка рефінансування, курс валют і ін.).

Методом судово-бухгалтерської експертизи є сукупність прийомів, застосовуваних при експертному дослідженні господарських операцій, відображених у бухгалтерському обліку, та інших матеріалах справи. Ці прийоми можна розділити на два самостійних, але взаємопов'язаних розділу, які об'єднують **прийоми загальної і приватної (конкретної)** методик виробництва судово-бухгалтерських експертиз.

До прийомів загальної методики відносяться: аналіз, спостереження, вимірювання, моделювання, економічний і функціонально-вартісний аналізи, статистичні розрахунки і ін.

Приватні (конкретні) методики є програмою конкретних дій експерта з проведення судово-бухгалтерських експертиз. Опис родових і типових методик міститься в методичних посібниках з проведення відповідних експертиз, методичних листах і рекомендаціях.

1.3.Завдання та функції судово-бухгалтерської експертизи

Завданням судово-бухгалтерської експертизи є надання сприяння суду,органам дізнання, слідчим, прокурорам у встановленні обставин, що підлягають доказуванню по конкретній справі, шляхом вирішення питань, що потребують спеціальних обліково-економічних знань

Завдання судово-бухгалтерської експертизи можна розділити на *три групи.*

До першої групи відносяться питання встановлення обґрунтованості оприбуткування і списання товарно-матеріальних цінностей і грошових коштів. По даній групі здійснюються:

- Перевірка і встановлення факту і розміру недостачі або надлишків товарно-матеріальних цінностей, грошових коштів, а також часу і місця виникнення недостачі;
- Перевірка документальної обґрунтованості списання сировини, матеріалів, готової продукції і товарів;
- Встановлення фактів перевитрати фонду заробітної плати і кошторисних асигнувань, неправильного використання банківських позик, неправильного обчислення податків, порушень касової дисципліни і т.п.

До другої групи належить визначення правильності ведення бухгалтерського обліку, звітності та організації фінансового контролю з метою:

- Відповідності відображених у бухгалтерських документах господарських операцій вимогам чинних нормативних правових актів;
- Визначення розміру матеріальної шкоди, заподіяної посадовими та іншими особами в результаті допущених порушень і зловживань;
- Визначення та аналізу недоліків в системі бухгалтерського обліку і звітності;

Встановлення правильності (або помилковості) методики проведення документальної ревізії та виявлення недоліків при здійсненні попереднього, поточного і наступного фінансового контролю.

До третьої групи завдань належить встановлення кола осіб, у віданні яких знаходились товарно-матеріальні цінності та грошові кошти, а також осіб, відповідальних за порушення правил обліку і контролю

інформаційна (доказова) функція полягає в тому, що висновок, складений експертом-бухгалтером на підставі дослідження матеріалів справи, може бути підставою для прийняття судом певного рішення щодо обставин справи, яка знаходиться на розслідуванні чи судовому розгляді. Тобто, оцінивши висновок експерта-бухгалтера, суд може прийняти його в якості доказу за справою. При цьому висновок повинен бути достовірним, об'єктивним та обґрунтованим, що встановлюється слідчим (судом);

гносеологічна (пізнавальна) функція - полягає в тому, що експерт-бухгалтер, шляхом дослідження наданих йому матеріалів справи в процесі проведення судово-бухгалтерської експертизи встановлює обставини, що мають значення для правильного її розв'язання;

кримінологічна функція- полягає в тому, що судово-бухгалтерська експертиза є одним із засобів встановлення причин вчинення злочинів.